



Det obebäpnade Catalinaflygplanet blev nedskjutet under ett räddningsuppdrag.

Foto: Pressens Bild

Tekniken förändrar spelplanen

Kommentar
Hans Rosén
reporter



● När DC3:an sköts ner 1952 kastades den svenska regeringen in i en explosiv diplomatisk kris. Drygt 60 år senare kan Sveriges utrikesminister vifta bort frågorna kring Edward Snowdens uppgifter om Sveriges och USA:s gemensamma spionage mot Ryssland.

I bägge fallen handlar det om svenskt samarbete med väst mot det stora landet i öster. På 60 år har dock geopolitiska och tekniska omvälvningar ritat om spelplanen.

När det svenska signalspaningsplanet sköts ner låg kalla krigets permafrost över världen. Alla bävade inför en ny version av ragnarök: kärnvapenhotet. Järnridån hade sänkts tvärs igenom Europa. Mittemellan de två supermakterna ägnade sig Sverige, officiellt om än inte reellt, åt en balansakt i neutralitetens namn.

I dag är symbolen för ragnarök är inte längre det nukleära svampmolnet utan i stället islamistiska fanatiker som styr flygplan in i skyskrapor. Det talas om asymmetrisk hot, dödsbringande

Vi har alla blivit virtuella kosmopoliter.

celler eller ensamvargar som lever mitt ibland oss och lika gärna kan slå till i Moskva som i New York. Kalla krigets bipolära värld har ersatts av en multipolär röra och Sverige har strukit neutraliteten ur den säkerhetspolitiska doktrinen. Svenska och amerikanska ledare hymlar inte längre om sin vänskap.

Samtidigt har ny teknik omstöpt de globala informationsflödena. Det är ett skifte från massmedier till sociala medier och från statliga telemonopol till internets oöverskådliga mycel. Vi har alla blivit virtuella kosmopoliter. Visserligen flyger Försvarets radioanstalt fortfarande signalspaningsplan men framför allt har man lagt örat till de fiberoptiska kablar som transporterar data mellan öst och väst. Det finns det riksdagsbeslut på.

I denna nya sköna värld avfärdas svenska spionfingrar i en digital syltburk som en bagatell. Utrikesminister Bildt rycker på axlarna åt Snowdens uppgifter i farten mellan två möten. Från officiellt ryskt håll hörs inga protester.

hans.rosen@dn.se

Catalinaaffären. Det störtade flygplanet som skapade vrede hos svenska folket

● I juni 1952 kom det kalla kriget på allvar till Sverige när ett svenskt signalspaningsplan sköts ned av sovjetiskt flyg. Två dagar senare beskötts det plan som sänts ut för att leta efter besättningen. Catalinaaffären var ett faktum.

Den 14 juni 1952 kunde Dagens Nyheter i en stort uppslagen artikel på förstasidan berätta att en svensk DC 3:a "befaras ha störtat under en navigeringsflygning".

Efter några veckor slog en svensk haverikommission fast att planet skjutits ned av sovjetiskt flyg, men om detta visste man inget när nyheten om försvinnandet kom.

Det inträffade beskrevs tvärtom som svårförklarligt och i en av artiklarna sades att "materialfel anses vara den troligaste förklaringen till olyckan".

I två dagar ligger fokus i Dagens Nyheter i en rapportering på sökandet efter vraket (som hittas och bärgas först 2003), men den 17 juni brakar det loss på allvar i tidningsspalterna. Ett obebäpnat svenskt spaningsflygplan av typen Catalina, som var ute och letade efter DC 3:an, blir beskjutet ute på internationellt vatten. Besättningen räddas, men planet försvinner ned i djupet.

I Sverige blir vreden stor. "Tusentals personer demonstrerade under dagens lopp utanför Sovjetambassaden på Villagatan", rapporterar Dagens Nyheter. Flera balar med den kommunistiska dagstidningen Ny Dag antändes och hemgjorda brandbomber kastades över polisspärarna. Catalinaaffären, som den kom att kallas, blev

DN 17/6 1952



Några av rubrikerna
"Alla hjälpte sårade piloten i gummibåten"
"Sabotageplaner klara vid anfall mot Boden"
"Skarpa svenska protester till ryske ambassadören"

den dominerande nyheten i flera dagar framöver.

Det har i efterhand hävdats att detta skifte av fokus passade den svenska regeringen bra. Situationen var prekär. Sverige förde sin neutralitetspolitik och försökte balansera mellan stormakterna – i verkligheten var dock den svenska DC 3:an en del i det svenska underrättelsesamarbetet med västmakterna.

Catalinan var något annat: det var obebäpnat, ute på ett humanitärt uppdrag och det sköts ned på internationellt vatten.

Den 13 juni 2004, exakt 52 år efter planetets försvinnande, tilldelades de åtta besättningsmännen på DC 3:an postumt försvarsmaktens förtjänstmedalj i guld.

Per Ahlin
per.ahlin@dn.se